

SUOMEN TATAARIEN YHTEISÖ JA IDENTTITEETTI- TATAARIEN KIRJOITUSTEN JA HAASTATTELUIJEN KAUTTA

Samaletdin Denise Sara
Kandidaatintutkielma
Historia
Humanistinen
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos
Tekijä Denise Sara Merja	
Työn nimi Suomen tataarien yhteisö	
Oppiaine Historia	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika 2023	Sivumäärä
Tiivistelmä	
Asiasanat	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	4
1.1 Tutkimuskysymys	<i>Error! Bookmark not defined.</i>
1.2 Aikaisempi tutkimus ja kirjallisuus	5
2 Taustaa	6
2.1 Avaus.....	6
2.2 Tataarien saapuminen	7
3 YHTEISÖN RAKENTEET	10
3.1 Taustaa.....	10
4. yhteisön identiteetti	13
4.2 Tataarit osana Suomalaista yhteiskuntaa	14
4.2 Uskonto	15
5. Konflikteja	16
5.1 Avioliitot.....	16
5.2 Tulevaisuus.....	18
5.3 Menestysnarratiivi	19
7 Lähteet	22

1 JOHDANTO

Tutkimukseni tavoitteena on avata lukijoille historiaa Suomen tataarien taustoista ja yhteisöstä. Näen tärkeänä mainita yhteisön taustat laajalti, sekä lukijalle yhteisön historian avaamisen johdosta sekä aikaisempien tapahtumien merkityksen johdosta yhteisön identiteetille. Itse haastateltavien elämän kautta myös avaan yhteisön jäsenten elämää myös 1980-luvulle saakka. Rajaan tutkimukseni käsittelemään etenkin Suomen-Islam seurantaa Helsingissä, vaikka mainitsen myös muut yhteisön osat. Metodini hyödynnän myös muistitietotutkimusta lähteinäni ollessa haastattelut. Haastateltavat ovat suurien ikäluokkien jäseniä, joiden varhaisimmat muistot ovat 50-luvulta. Tutkimus kuitenkin myös avaa yhteisön tulevaisuuteen kohdistuvia kysymyksiä. Aiempi tutkimus Suomen tataarien osalta on laajasti keskittynyt maahanmuuttoon, kieleen ja uskontoon. Omassa tutkimuksessani on tarkoitus tallettaa ja avata tataarien itse tutkimansa yhteisön rakenteita laajemmalle yleisölle, sekä kuinka yhteisön jäsenet näkivät sekä yhteisön toiminnan ja tataarien sulautumisen laajemmin suomalaiseen yhteiskuntaan.

Tässä tutkimuksessa pyrin avaamaan lukijalle, kuinka tataarien integroituminen Suomeen tapahtui-lähinnä 60-luvun loppu saakka, jolloin suurimmat hankkeet olivat valmistuneet. Pyrin tutkimaan osittain, miten tataariyhteisön identiteetti muotoutui ja kuinka. Sekä myös miten identiteettiä tietoisesti rakennettiin etenkin ulkopuolisille- sekä myös omalle yhteisölle.

Oma kiinnostukseni aiheeseen on avata sekä ulkopuolisille ja itselleni oman isäni suvun historiaa ja tallentaa muistitietoa Suomen tataarien historiasta, jotta se säilyisi paremmin tuleville sukupolville. Pyrin myös tutkimaan kuvaa mitä etenkin kirjalliset painetut lähteet ja videot pyrkivät antamaan Suomen tataariyhteisöstä.

Rakenteena pyrin esittelemään aikaisemman tutkimuksen ja lähdeaineiston ja metodit, jonka jälkeen tutkimus etenee kronologistesti avaten yhteisön historiaan ja sen rakenteita vaiheita. Tutkimuskysymysten analyysi seuran omissa luvuissaan. Tähän jälkeen tataarien tulevaisuudennäkymien pohdinta haastattelujen ja muun materiaalin kautta, päätäntäluvun lopettaessa tutkimuksen.

1.2 Aikaisempi tutkimus ja kirjallisuus

Suomen tataarien historiaa ei ole tutkittu kovin laajalti historiantutkimuksen kannalta, tutkimukset ovat usein sekä kielitieteellistä ja uskontoon keskittyvää. Kuitenkin itse tataarien toimesta tutkimusta on tehty. Tällä hetkellä pääsy yhteisön arkistoon ei ollut mahdollista. Kuitenkin pystyin hyödyntämään tutkimuskirjallisuutta, jonka kirjoittajalla oli ollut pääsy arkistoon ja muihin lähdemateriaaleihin. Tämä lähde on Suomen Islam-Seurakunnan imaamin kirjoittama väitöskirja vuodelta 2015 ”*Tataaridiaspora Suomessa: Intergratioon ja identiteetin säilymiseen liittyvät kysymykset/Tatarskaa diaspora Finlandii: voprosy integracii in sohranenia identicnosti*”. Tällä hetkellä teos ei ole saatavilla suomeksi, joten olen pyrkinyt saamaan teoksen tutkimukselle oleelliset osat käännettyä. Tataarien yhteisön jäsenten itse toteuttamani haastattelut ovat primäärilähteenä keskeisessä asemassa. Haastatteluja varten kartoitin mahdollisia haastateltavia, jonka jälkeen luotiin suunnitelma ja sopivat kysymykset haastatteluja varten. Yhden vastaajan nimistä on anonymisoitu ja muiden haastateltavien nimet ovat mainittu alaviitteissä, mutta viittaaan myös yleisesti haastateltavien mielipiteisiin.

Haastattelemani yhteisön jäsenet ovat kaikki saman sukupolven edustajia, jotka ovat syntyneet vuosien 1947 - 1955 välisenä aikana. Haastateltavat ovat kaikki Suomen Islam-Seurakunnan jäseniä, ja heistä kaikki paitsi yksi on osallistunut opetukseen seurakunnan koulussa, ja he ovat perheistä, jotka olivat olleet aktiivisia yhteisössä. Heistä kaksi on ollut aktiivisesti toiminnassa mukana. Haastateltavien valintaan vaikutti heidän ikänsä, sillä pyrin rajaamaan muistitietoaineiston tämän sukupolven edustajiin. Kuudesta haastattelemastani yksikään ei ollut avioitunut tai hankkinut lapsia tataariyhteisön jäsenen kanssa, mutta heidän lähisuvussaan on ollut samassa sukupolvessa yhteisön sisäisiä avioliittoja. Yksi haastatelluista ei ole naimisissa ja neljällä haastatelluista on lapsia.

1 TAUSTAA

1.1 Avaus

Suomen tataarien alkoivat saapua Suomeen 1800-luvulla venäjältä. Vähemmistön alkuperä on Venäjän Nižni Novgorodin maakunnasta¹ Tataarit kuuluvat turkkilaisiin kansoihin, Kazaanin tataarin ollessa Tatarstanin Tasavallan virallinen kieli. Mišääri tataarit tarkemmin ovat Volgan ja Uraalin alueilta,². Suomen mišääri tataarit käyttävät länteistä murretta joka on vielä myöhemmin muuttunut Suomessa. Tänä päivänä Suomen Islam-seurakunnan jäsenistö on noin 600 henkilöä ja Tampereen seurakunnan jäseniä on noin 100. Tataarit ovat Suomen ensimmäinen islamuskoinen väestö ja kuuluvat sunni haaraan³⁴. Nykyään tataarit luokitellaan yhdeksi Suomen kansallisista vähemmistöistä. Tataarivähemmistöllä on omat seurakuntansa Helsingissä, Tampereella ja Järvenpäässä. Jälkimmäinen on osa Helsingin seurakuntaa ja tunnistettavissa minareetin omaavasta puurakennuksestaan. Yhteisön jäsenten halu keskinäiseen seurusteluun on ollut vaikuttava tekijä paikkakuntien valitsemisessa. Suurimpiin tataariyhteisöihin voidaan lukea myös Turun. Muita mainitsemisen arvoisia alueita lähdeaineistossa on Pori, Rauma, Kuopio ja Kotka.⁵

¹ Suomen kansalliset vähemmistöt s.90

² Mišäärit s.6

³ Finnish Tatars and the trilingual Tatar-Finnish dictionary s. 266-267

⁴ Tampereen Islamilainen Seurakunta: juuret ja historia s. 14

⁵ Tugan Tell s. 9

Suomen tataarit käyttivät etupäässä tataarin kielen mišhäärimurretta joka on peräisin Sergatin alueelta. Murre luokitellaan turkkilaisten kielten länsiryhmään kuuluvaksi tataarin murteeksi⁶. Kielen opetusta on pyritty toteuttamaan mm. Turkkilaisen kansakoulun toimin, joka toimi Helsingissä vuosina 1948 - 1969, mutta Suomen tataarin kieli on kehittynyt melko itsenäisesti Suomen itsenäistymisen jälkeen. 60-luvun lopulla yhteydet lisääntyivät Tatarstanissa käytettyyn Kazanin tataarin kirjakieleen. Kuitenkin päätöksiä tataarin kieliasusta, ja kuinka kieltä on pyritty vaalia, on tehty itsenäisesti Suomessa. Arabialaisten kirjainten käyttö oli 30-luvulle asti tavallista, kunnes latinalainen kirjoitustyyli turkin kautta yleistyi. Tataarit myös perustivat kulttuuriseuran (Finlandiya Turkleri Birligi-Suomen Turkkilainen Seura), ja urheiluseura Yolduz perustettiin jo vuonna 1945.⁷

1.2 Tataarien saapuminen

Suomen mišääritataarien tausta on kauppiaissa, jotka asettuivat Suomeen pysyvästi ensimmäinen kerran 1800-luvun lopussa. Avaan kuitenkin tässä vielä kaikkien muslimien historiaa Suomessa taustoituksen alkuun, sillä muslimiväestöä ei Suomessa ole ollut runsaasti. Näin etenkin sotilaat ovat usein saaneet mainintoja historiankirjoituksessa. Ensimmäisen kerran turkinsukuisia muslimeja Suomessa tavattiin kasakkajoukoissa Tallinnan piirityksen aikaan 1577, isovihan aikaan 1710 - 1721, pikkuvihan aikaan 1742 - 1743, Kustaa III:n sodassa 1788 - 1790 sekä Suomen sodassa 1808 - 1809 muiden muslimien kuten baškiirien lisäksi. Suomeen sijoitettujen joukkojen arkistossa on tataareista merkintöjä jo vuodesta 1812 alkaen etenkin Viaporin ja Helsingin kaupungin luetteloissa sekä Viipurissa. Kirjaa pitivät sekä sotilas- ja siviili imaamit. Ensimmäisessä maailmansodassa haavoittuneita muslimisotilaita tuotiin Hämeenlinnaan, Tampereelle, Lahteen ja Hyvinkäälle. 1870 Viaporissa palvelleiden muslimisotilaiden omaisia asui jo noin 50 henkilöä. Ensimmäistä kertaa 1866, Ramadan juhlasta kirjoitettiin lehdissä⁸. Muslimeille hautausmaita perustettiin tällä ajalla; Helsingin

⁶ Tugan Tell 304

⁷ Hasan Hamidulla: Tataarikirjailijan elämä s.9-10

⁸ Tugan Tell s. 2

Hietaniemeen virallisesti hautausmaa 1871 (aluetta oli jo aiemmin käytetty hautauksiin) Turkuun, 1912 sekä Terijoella 1916. Toisin kuin juutalaiset, jotka myös palvelivat Venäjän armeijassa, täysinpalvelleet muslimit palasivat kotiseudulle, vain yksi poikkeus tähän tiedetään. Syynä tähän voidaan nähdä olevan elinkeinorajoitukset. Uskonnonvapauslaki oli vielä vain tulevaisuutta ja vähemmistöt Suomessa olivat pienet. Mišäärikauppiaita alkoi saapua Suomeen rautatien välityksellä heti Pietarin-Riihimäen radan valmistuttua 1870. 1881 – 1882 alun perin parin kuukauden liikematkoille saapuneet kauppiaat ovat nykyisen yhteisön alku, perheiden saapuessa kauppiaiden jälkeen pysyvästi. Rautatien saapuminen Ouluun ja Kemiin toi kauppiaat myös näille paikkakunnille.⁹

Viipurin Repolan kauppahallissa myytiin puuvillatuotteita, silkkikankaita, mattoja ja turkisia. Terijoki oli kaupan käynnin kannalta merkittävä keskus, Tampereella kangaskauppa oli merkittävää Finlaysonin tehtaan kannalta. Helsingin kauppa alkoi turkiskauppana, mattokaupan yleistyessä sotien jälkeen.¹⁰ Vaikka kauppaa voidaan kuvailla pienimuotoisena, voi nähdä paikkakunnista selkeästi, minne monet Suomen tataarit ovat asettuneet jopa tähän päivään asti, samoin monet, etenkin matto- ja turkiskaupat, ovat yhä sukujen omistuksessa. Turkiskauppoja paljon on kuitenkin etenkin vähentynyt, esimerkkinä erään haastateltavan suvun turkiskauppa lakkautettiin 90-luvulla. Tämä saattoikin olla paras mahdollinen aika turkiskaupan lopettamiselle asenteiden muuttuessa.¹¹

Vaikka yhteisön juuret ovat 1800-luvun loppupuolelta, suurin osa kauppiaista pyrki saamaan perheensä pysyvästi asettumaan Suomeen Venäjän vuoden 1917 tapahtumien, etenkin lokakuun vallankumouksen, jälkeen viisumeja alettiin myöntää 1920-luvun alusta, rajaa ylitettiin myös salaa. Vuosina 1921-1924 yhteensä 215 muslimia saapui Venäjältä, 1925-1929 muutto oli vain enää muutamia tapauksia. Voimme nähdä tataarit näin olleen maahanmuuttajina, vaikka tataarien omat muistikuvat usein korostavat tataarien saapuneen Suomeen ennen itsenäisyyttä¹². Vuonna 1943 Virosta ja Latviasta saapui poliittisia pakolaisia Suomeen, joista moni päätyi heti rintamalle¹³. Sotien jälkeisen epävakauden vuoksi heistä moni muutti Ruotsiin. Yhteyksiä Ruotsiin on pidetty yllä pitkään, monilla haastattelemani oli myös ollut sukulaisia Ruotsissa. Äidinkielen ja uskonnon opetusta varten järjestettiin lapsille 1920-luvulta

⁹ Tugan Tell s.2-4

¹⁰ Tugan Tell s. 5

¹¹ Emin Samaletdin

¹² Emin Samaletdin & Batu Karasar

¹³ Tugan Tell s. 5-9

alkaen kesäkursseja mm. Terijoella, Kuopiossa, Hyvinkäällä ja Järvenpäässä. Opetus tapahtui useimmiten yhteisön imaamin toimesta ja on jatkunut tähän päivään asti¹⁴ Eräs merkittävä tekijä Suomen tataarien diasporassa, toisin kuin monissa muissa vähemmistö diasporissa, on sen eristys.¹⁵Yhteisön muodostumisen alkuaikoina yhteydenpito Neuvostoliitossa oleviin sukulaisiin ja vuorovaikutus muiden tataarien kanssa ei ollut mahdollista. Tämän voisi nähdä nopeuttavan integraatioprosessia, sillä mahdollisuus paluuseen vähenee ja kielen ja kulttuurin ylläpito on vähemmän merkittävää. Kuitenkin Suomen tataarien keskuudessa voimme nähdä hyvin varhaisessa vaiheessa ratkaisuja tämän välttämiseksi.

¹⁴ Tugan Tell s. 305

¹⁵ Tataaridiaspora Suomessa

2 YHTEISÖN RAKENTEET

2.1 Taustaa

Yhteisön identiteetin kannalta 1900-luvun aikana yhteisön kysymyksenä oli mm. tataari termin käyttäminen. Joidenkin yhteisön jäsenten mielestä tataari sana nähtiin haukkumanimenä Venäjällä kuten mikä oli syynä turkkilais-termin yleiseen käyttöön. Turkin valtion vaikutus voidaan nähdä pitkälti 1960-luvun loppuun asti.

Seurakunnan perustamiseen ryhdyttiin Suomessa lokakuussa 1922 annetun uskonnonvapauslain astuttua voimaan. Merkittiin uskonnollisten yhdyskuntien rekisteriin huhtikuun 24 päivä 1925, Tamperelaisia tällöin oli myös hallituksessa. Suomen Muhamettilaisen Seurakunnan nimi muutettiin vuonna 1963 Suomen Islam seurakunnaksi. Tampereella vuonna 1941 pidettiin kokous, jossa päätettiin oman seurakunnan perustamisesta. Ennen oman seurakunnan perustamista Tampereen islaminuskoiset kuuluivat Suomen Muhamettilaiseen seurakuntaan.

3.1.1 Koulu ja Urheilu ja Kulttuuriseura

Eräitä tärkeimpiä yhteisön rakenteita olivat koulu, urheiluseura ja kulttuuriseura joiden kautta avaan yhteisön jäsenten kokemuksia. Koulutuksen järjestämisen motiivina oli etenkin uskonnon ja äidinkielen opetus, jota aiemmin oli opettu kylien imaamien toimesta.

Helsingissä Albertinkatu 27. 1.9.1948 alkoi koulun virallinen opetus. Opetussuunnitelmaan kuului vahvasti myös turkkilainen historia ja käsitys lapsille annettiin kuulumisesta turkkilaiseen kansaan, itse koulu oli nimetty turkkilaiseksi peruskouluksi. Koulun oppilasmäärä oli maksimissaan vuosina 1962 - 1964 jolloin oppilaskunta oli 30 lasta. Vuonna 1965 Rauza Serdengechti nimettiin koulun opettajaksi aikaisemman imaamin sijaan, ja tänä aikana opetus myös muuttui arabialaisista kirjaimistoista latinalaisiin. Serdengechti kuitenkin lisäsi opetuksen turkkilaiskeskeisyyttä opettamalla turkkilaisen koulustandardin mukaan, jopa opettamalla turkiksi ja opettamalla rakkauden osoituksista Atatürkiin. Ehkä näistä syistä koulun oppilasmäärä putosi puolelta kahdeksastatoista yhdeksään oppilaaseen. Feride Bichuri kutsuttiin tilalle opettajaksi 1968, mutta oppilasluku oli jo pudonnut neljään. Vähäisen oppilasmäärän johdosta koulun toiminta lakkautettiin 1969 islamilaisen pyhäkoulutoiminnan astuessa tilalle.¹⁶

Turkkilaisuuden korostaminen tataari identiteetin sijasta oli tähän aikaan tyypillistä-osalle haastateltavista syntyi lapsena käsitys heidän olevan turkkilaisia tataarien sijaan. Tämä suuntaus oli kuitenkin alkanut jo 1930-luvulla¹⁷ Kuitenkin toisille haastateltavista tataari identiteetti oli aina selkeää.

Urheilun kannalta jo 1930-luvulla järjestettiin tapahtumia kuten Terijoella 1933-34 jossa pelasivat Altin Orda (Kultalauma). Urheilutoiminta oli keskeytynyt toisen maailmansodan aikana. Urheilutoimintaan kohdistuneen kiinnostuksen vuoksi kulttuuriseuran peruskirjaan mainittiin urheilu jo alusta alkaen. Itse urheiluyhdistys perustettiin 28.8 1945 Albertinkadulla.

Akif Ali ilmaisi urheiluyhdistyksen 50-vuotisjuhliissa tataarien pelatessa suomalaisissa joukkueissa suomalaiset eivät halunneet nähdä tataareja kentällä, mikä on yksi harvoista

¹⁶ *Tataaridiaspora Suomessa*

¹⁷ Kolonialismi

suorista maininnoista konflikteihin.¹⁸Yhden haastateltavan isä oli osallistunut aktiivisesti urheiluseuran toimintaan johtamalla sitä.

Jalkapallon kautta oli suoria yhteyksiä Juutalaiseen Makkabi urheiluseuraan, ystävyysoteluja pelattiin usein josta on haastateltavilla hyviä muistikuvia, juutalaisia myös tavattiin välillä yhteisön omassa nuortentilassa.¹⁹ Juutalaisten lihakaupasta muistui hyviä tilaisuuksia saada muita kuin sianlihamakkroita makkaroita. Tämä oli yksi suurimpia yhteisön kannassakäymisiä muun vähemmistö väestöryhmän kanssa. Haastateltavien lapsuudessa ja nuoruudessa muita vähemmistöjä oli Suomessa vähänlaisesti, Venäjän muihin saapuneisiin väestöryhmiin pidettiin yhtyttä²⁰ lähinnä kaupan kautta kuten monien haastateltavien isät tai isoisät. Suomenruotsalaisilla oli omat piirinsä haastateltavat eivät nähneet yhteyksiä tämän vähemmistön kanssa, heidän ollessaan vähemmistönä merkittävästi ovat suurempi ja yhteiskunnallisesti merkittävämpi ryhmä. Eräs haastateltavista kävi kuitenkin ruotsinkielisen koulun ja tuli osaksi tätä kouluyhteisöä tähän päivään asti²¹.

Aikaa vuosina 1917–1940 voidaan kuvata vaiheena, jolloin tataaridiaspora muuttui tunnustuksellisesta vähemmistöstä etnis-tunnustukselliseksi vähemmistöksi. Uskonnollisten riittien ja pyhäpäivien toteuttamisen ohella he alkoivat järjestää etnisiä juhlia. Yksi huomattavista ilmiöistä on kulttuuristen iltojen ”Çäy Kiçäse” (Tee Ilta) viettäminen. Aluksi näinä iltoina kehitettiin laulumusiikillista perinnettä. Myöhemmin syntyivät esitykset ja muut kulttuuritapahtumat. Kulttuuriseuroja perustettiin Helsingin lisäksi Tampereelle ja myös Turkuun. Toisin kuin Tampereen tataarit, Turun tataarit eivät luoneet erillistä yhteisöä, rajoittuen kulttuurisoluun.²²

¹⁸ Tataaridiaspora Suomessa

¹⁹ Batu Karasar

²⁰ Husein Hamidulla

²¹ Batu Karasar

²² Okan Daher

4. YHTEISÖN IDENTITEETTI

4.1 Sodan identiteetin luojana

Tataarien identiteetistä puhuttaessa on mahdotonta sivuuttaa sotien merkitystä. Talvisodan aikana tataareja oli Suomessa noin 800, joista joillain tavalla tai toisella otti osaa Talvi- Jatko tai Lapin sotaan 177 henkilöä. Kaatuneita tästä määrästä oli 10 ja haavoittuneita 26²³. Jatkosodan aikana Neuvostoliiton puolelta siirrettiin tataari siviilivankeja noin 90 Järvenpään Suomalaisen Islam-Seurakunnan pyynnöstä²⁴. Nämä sotavangit eivät jääneet sotien jälkeen Suomeen mutta heidän kanssaan pidettiin myöhemmin kirjeitse yhteyttä ja myöhemmin Järvenpään tataarit muistelevat mieluusti aikaa (Pyhä Perintö). Kuinka sotavangit saatiin yhteisön toimesta Järvenpään tuli osaksi yhteisön identiteettiä. Talvisodan syttyessä 1939 Suomen noin 740 muslimista noin 400 oli Suomen kansalaisia²⁵. Tataareille osallistuminen sotiin on merkittävä tekijä identiteetin kuvaajana. Näkyviä sodan muistoja yhteisössä olivat mm. 1987 perustettu valtakunnallinen veteraanitoimikunta, Hietaniemen hautausmaalla sijaitsevakaatuneiden muistomerkki ja Suomen-Islam Seurakunnassa Fredrikinkadulla löytyvä muistomerkki.

Lähdemateriaaleja sotaveteraaneihin löytyi laajasti, kuten Suomen Islam-seurakunnan veteraaniteos. ”Tataarien seurakuntatalossa Fredrikinkadulla ei tarvitse paljon olla, kun kävijälle esitellään Pro Finlandia taulu” mainitaan artikkelista Osman Abrahamista Helsingin Sanomien

²³ Veteraaniteos s. 14

²⁴ Kolonialismi Suomen Rajaseuduilla s.1

²⁵ Tugan Tell s. 12

artikkelissa hänen 90-vuotias syntymäpäivänsä kunniaksi²⁶. Myös Abrahamin kuoleman jälkeen Ilta-Sanomat mainitsi hänen oman veteraanitaustansa²⁷. Islam-Seurakunnan entinen puheenjohtaja Atik Ali mainitsee veteraanien määrän ja sukulaisensa Helsingin Sanomien artikkelissa²⁸, samoin he saavat huomiota nykyisen puheenjohtaja Gölten Bedredinin haastattelussa²⁹.

Islam-Seurakunnan dokumenttielokuva myös nostaa esille veteraanimuistomerkin.³⁰ Haastateltavat myös olivat kiinnostuneita mainitsemaan tataareiden osallistumisen sotiin, vaikka aikarajauksena haastatteluissa olin pyrkinyt keskittymään sotien jälkeiseen aikaan. Suomen tataarit eivät osallistuneet 1918 sotaan, mutta samoin kuin suomalaisilla omalta osaltaan 40-luvun sodista muodostui tärkeä yhteisön identiteettiä muodostava tekijä. Voimme nähdä sotiin osallistumisen luoneen yhteisölle merkityksellisyyden tunteen ja antaneen tataareille identiteetin suomalaisina aiemman tataari ja turkkilais-identiteetin ohella. Venäläisinä tämän sukupuolen edustajat eivät enää itseään nähneet, joten tämä ei aiheuttanut konflikteja sotaan osallistumiseen kannalta.

4.2 Tataarit osana Suomalaista yhteiskuntaa

Haastatteleman yhteisön jäsenet ja muut lähteet olivat yksimielisiä muistoissaan ettei vaikeuksia sulautua suomalaiseen yhteiskuntaan ei ollut kouluaikoina tai myöhemminkään. Osana tähän oli uskonvapauslaki vuodelta 1922 joka mahdollisti tasavertaisen kohtelun tältä osin. Tataareita ei myöskään tunnettu laajalti, joten tämä osaltaan voi olla miksi tiettyjä mielikuvia yhteisöstä ei ollut. Haastateltavat muistelevat kuitenkin itse yhteisön olleen tunnettu joillain alueilla, kuten oppikoulussa, sillä suurin osa päätyi samoille alueille kouluun kuten Tehtaankadun Yhteiskouluun.³¹ Tataarit yleisesti päätyivät asumaan samoille asunaluille sotien jälkeisenä aikana. Monet asuivat Helsingin Eirassa ja Punavuoressa kuten muutamaa haastatteleman, mutta myös muualle päätyi asumaan yhteisön jäseniä, kuten yhden haastateltavan vanhemmat Tapiolaan kaupunginosan alkuaikoina. Monet asunnot olivat käytännöllisesti lähellä ensin Albertinkadun ja myöhemmin Fredrikinkadun seurakuntia ja useita turkis- ja mattokauppoja. Tästäkin osalta voimme havaita yhteisöllisyyttä tataarien keskuudessa.

²⁶ HS

²⁷ IS

²⁸ Atik

²⁹ Gölten

³⁰ Moskeijaan johtanut tie

³¹ Kenan Bedredin

4.2 Uskonto

Tataarien yhteisön kehityksen kannalta on huomattavaa, että yhteisö luotiin alun perin uskonnolliseksi yhteiskunnaksi, jossa uskonnollinen tekijä identiteetin kannalta oli ratkaiseva. Tämä näkyy jopa kahden ensimmäisen järjestön nimissä: ”Helsingin muhamettilainen hyväntekeväisyisyhteiskunta” (1915) ja ”Suomen muhamettilainen seura” (1925).

”Pikkutyttönä Bedretdin oli koulun joulukuvaelman enkeli. Tuli näyttämölle siivet selässä ja kynttilä kädessä, kun jouluevankeliumia luettiin. Turkiskauppiaina toiminut isä lainasi lampanantaljan Jeesuksen seimeen ja turkikset paimenten hartioille.”

Näin kuvaillee yhteisön tämänhetkinen puheenjohtaja lapsuuden muistojaan Helsingin Sanomien haastattelussa.³² Haastattelemillani ei ollut myöskään kouluaikoinaan mitään ongelmia koulussa uskonnon suhteen. Uskonnonvapauslain myötä mahdollisuus jättäytyä pois jumalanpalveluksista oli mahdollinen, mutta useimmat haastateltavat eivät käyttäneet aina mahdollisuutta hyväkseen, uskonnon tunneille kuitenkin osallistuttu. Koulutoverit ja opettajat eivät kuitenkaan kiinnittäneet ainakaan haastateltavien muistikuvien mukaan huomiota uskontoon. Ruokavaliossa sianlihan välttely oli tärkeää, mikä oli mahdollista koulussa mutta ei välttämättä armeijassa- tai haastateltu ei ainakaan kehdannut kysyä vaan sai monena päivänä kalorinsa perunoista. Järvenpään tataarit tuntevat ylpeyttä omasta uniikista puumoskeijastaan³³, mutta Helsingin seurankuntaan Fredrikinkadulla eivät haastateltavat muista kenenkään kiinnittäneen erikoista huomiota. Tähän voi olla syynä se, että rakennus on melko tyyppinen kerrostalo, vaikkakin seinän arabialaiseen tekstiin voivat ohikulkijat kiinnittää huomiota.

Yleisesti maallistuminen nähdään vääjäämättömänä ja melkein suomalaisena ilmiönä, kuitenkin uskonnon merkitys on silti kiinteä osa haastateltavien identiteettiä ja yhteisön olemassaolon syitä.

³² HS Gölten

³³ Pyhä Perintö

5. KONFLIKTEJA

5.1 Avioliitot

Eräs merkittävimmistä konflikteissa yhteisössä ovat olleet niin kutsutut seka-avioliitot. Seurakunnan keskuudessa vuosina 1925-1974 solmituista 301 avioliitoista ulkopuolisten kanssa solmittuja oli 132. Nämä seka-avioliiton solmineet ovat laajalti säilyttäneet uskontonsa ja pysyneet seurakunnan jäseninä, mutta suomalaiseen kantaväestön kanssa saadut lapset ovat vähemmän todennäköisiä osaamaan tataarin kieltä³⁴.

Ensimmäisen sukupolven avioliitot olivat tapahtuneet lähinnä Venäjällä, toisessa sukupolvessa misäärinaiset avioituivat miehiä harvemmin, noin 13% jättäessä avioitumatta. Toisessa ja kolmannessa sukupolvessa 19% avioitui ulkomaalaisen muslimin kanssa.

Tataarien ja suomalaisen kulttuurin tiukka rajaaminen ja kielteinen suhtautuminen eri etnisten ryhmien välisiin avioliittoihin oli kuitenkin yleistä pitkään³⁵. Strategian tavoitteena oli minimoida avioliitot muiden kansallisuuksien edustajien kanssa. Tämä strategia toisaalta vaikutti äidinkielen säilymiseen näinkin pitkään puhuttuna kielenä, minkä myöskin haastateltavat tuovat esiin. Toisaalta siitä tuli syy joidenkin jäsenten syrjäytymiseen yhteisöstä ja passiivisten

³⁴ Tataaridiaspora Suomessa

³⁵ Tataaridiaspora Suomessa

jäsenten syntymiseen. Kaikki haastateltavat olivat vähemmän aktiivisia seurakuntatoiminnassa kuin vanhempansa, etenkin avioliittonsa jälkeen.

Kuudesta haastattelemastani yksikään ei ollut avioitunut tai hankkinut lapsia tataariyhteisön jäsenen kanssa, mutta heidän lähisuvussaan on ollut samassa sukupolvessa yhteisön sisäisiä avioliittoja. Yhteisön vastustus avioliittoihin muihin kuin yhteisön jäsenten kanssa on aihe, joka nousee selkeästi haastateltavien kanssa. Haastelevista kaikki olivat solmineet avioliiton yhteisöön kuulumattoman puolison kanssa.

Vaikka joitain seka-avioliittoja on tapahtunut alusta alkaen yhteisössä ovat haastateltavien muistikuvat näistä avioliitoista monimutkaisemmat kuin miten ne esitetään suurimassa osaa tataarien kirjoittamassa tutkimuskirjallisuudessa. Kuitenkin myös jonkin verran kritiikkiä on esitetty. Seka-avioliitot mainitaan mahdollisina muslimimiesten ja kristittyjen naisten välillä jo yhteisön alusta lähtien³⁶ mutta vaikka kaikki haastateltavani viisi miestä avioituvat suomalais-ten naisten, kaikkien haastateltavien perheenjäsenillä kesti hyväksyä avioliitot joista varhaisin tapahtui 1970-luvun lopulla. Erään haastateltavan vanhemmat³⁷ eivät suostuneet aluksi tapamaan nuortaparia, mutta vanhempien paheksunta ei ollut vain kuviteltua. Tässä tapauksessa, vaikka haastelevan isällä oli suosittu asema yhteisössä urheilutoiminnan vetäjänä, mutta häntä alettiin karttelemaan ja lapsia vedettiin pois urheilutoiminnasta. Nähtiin että isä oli epäonnistunut vanhempana antaessaan poikansa avioitua suomalaisen naisen kanssa, tämä huolimatta siitä, että perheen muut lapset avioituivat tataarien kanssa. Myöhemmin 80-luvulla hyväksyntää oli kuitenkin pakko antaa vaihtoehtojen puuttuessa.

Itse tunnen henkilökohtaisesti tämän haastattelusukupolven naisia, joista kolme on jättänyt avioitumatta sopivan aviomiehen puutteen johdosta, myös avioliiton tapahtuessa naiset ovat vältäneet kahdessa tapauksessa lapsen hankkimisen hyväksynnän puutteen johdosta. Tataarimiehet ovat jonkin verran avioituneet tässä sukupolvessa Venäjän tataarien parissa, kuten erään haastateltavan veli³⁸ Joidenkin yhteisön seka-avioliitoissa saamat lapset alkuaikoina jätettiin joillain tavoin pois yhteisön toiminnasta

³⁶ Tugan Tell s. 35

³⁷ Kenan Bedredin

³⁸ Kenan Bedredin

5.2 Tulevaisuus

Osana nuoren jäämistä pois seurankuntaan osallistumista on mahdollinen yhteisöllisyyden puute juuri nuorille suunnattuna. Monen haastateltavan muistikuvissa nousee esille Fredrikin-
katu 29 toimineen YB (yöslär bylege) nuorisjärjestön merkitys etenkin 60-luvun loppupuolella ja 1970-luvun alussa. Nuorison omissa tiloissa monet tataarinuorista, jotka päätyivät seurustelemaan tai tulivat aktiiviseksi yhteisön toimintaan, viettivät vapaa-aikaa. Vaikka nuorisotoimintaa myöhemmin jatkui, lopetettiin tilat 70-luvun puolessavälissä. Nuorisotoiminnan lakkauttaminen voidaan nähdä virheenä sillä nykyään yhteisö ei ole korvannut samalla tavalla nuorisolle tiloja. Myöskään rahapulaa lopetuksen aikaan ei vielä ollut.³⁹

Lähteissä ja haastatteluissa tulee kauttaaltaan kuitenkin ilmi tataarien tyytyväisyys oman yhteisönsä toiminnan toteutumiseen, mutta myös huolta tulevaisuudesta väkimäärän vähetessä. Haastateltavat ovat kaikki vielä usein yhteisön tapahtumissa mukana, kahden haastateltavan olleen aktiivisia seurakuntatoiminnassa, mikä on tyypillistä tälle sukupolvelle. Toisaalta heidän lapsensa eivät tulleet kiinteäksi osaksi yhteisöä ja kielen opetus on ollut vanhemmilla vaikeaa osaksi merkityksellisuuden puutteen vuoksi. Haastateltavilta tulee vanhustenhoito esille mahdollisena kysymyksenä tulevaisuudelle⁴⁰Uskonnon ja etnisen yhteisön suhteita ei kuitenkaan haastateltavat halua erottaa, vaikka osa haastateltavista kyseenalaistaa uskonnon merkityksen nyky maailmassa. Tämä nähdään kuitenkin osana modernia kehitystä myös yleisesti Suomessa. Ruokakulttuuri nähdään tärkeänä osana nykypäivän yhteisön identiteettiä, ja tataarit ovat myös kirjoittaneet aiheesta teoksen⁴¹

³⁹ Emin Samaletidin&Okan Daher

⁴⁰ Anonyymi haastateltu

⁴¹ Perinne ruokiamme, Finladya Türkleri Birligi ry

5.3 Menestysnarratiivi

Nykyajan julkisessa keskustelussa vähemmistöjen asema ja kohtelu suomalaisessa yhteiskunnassa on yksi merkittävimpiä huomion kohteita. Tataariyhteisön osalta voimme kuitenkin nähdä, ettei yhteisön omana narratiivinaan löytänyt vaikeuksia elää Suomalaisessa yhteiskunnassa. Osa yhteisön jäsenistä näkee menestyksen johtuvan opiskelusta, ja tämän olevan osa islamin pääperiaatteita olla hyödyksi yhteiskunnalle⁴². Haastateltavat ja useimmat muutkin taarit ovat peräisin kauppiassuvuista, jotka onnistuivat luomaan taloudelliset edellytykset yhteisön perustamiselle ja myöhemmin mahdollistamaan suvun hyvinvoinnin. Monissa lähteissä ja haastatteluissa tulee esille, ettei taloudellinen tuki Suomen valtiolta ollut tarpeellista. Yhteisön alkuaikoina perheet tukivat kuitenkin toisiaan ja oli odotuksia tukea yhteisöä.

”Yleensä olen neuvonut, että yrittäkää ensin oppia suomen kieli ja maan tavat. Olkaa kiitollisia, sillä Suomi on hyvä maa. Ei tarvitse luopua omasta kulttuuristaan. Mutta kannattaa tehdä kaikkensa, että sopeutuu. Silloin uusi kotimaa myös tuntuu kodilta.”

Näin kuvailee Islam-Seurakunnan nykyinen puheenjohtaja Gölten Bedreddin haastattelussaan Helsingin Sanomien kanssa.⁴³Toimittajan kyseenalaistaessa tarvitseeko maahanmuuttajan pienetäänsä itseään tulla hyväksytyksi. Yhteisön ulkopuolisille voi tulla yllätyksenä etnisen ja uskonnollisen vähemmistön edustajien olevan kauttaaltaan tyytyväinen Suomeen ja omaan kokemukseen. Kuitenkin tämä ei tule yllätyksenä itse yhteisön jäsenille. Kauttaaltaan lähdemateriaalini ja haastattelevani yhteisön jäsenet yhtyvät näkemykseen, että Suomi on

⁴² Veteraani

⁴³ Gölten HS

ollut hyvä maa, integroituminen on sujunut hyvin ja vähemmistön kuuluu tehdä parhaansa sopeutuakseen.

Positiivisten kokemusten narratiivi alkoi jo varhain yhteisössä kuten voimme havaita jo 1963 Imaami Hakim sanoi Tunisian presidentin vierailun yhteydessä ”Muhamettilaiset elävät Suomessa kuin eläisivät hyvässä islamilaisessa valtiossa, ja olemme erittäin tyytyväisiä elämäämme. HS 15.6.1963 s 17

Eräänä selittävänä tekijänä mainitaan mahdollisesti jo tataarien positiiviseen suhtautumiseen voidaan nähdä jo alun alkaen Venäjällä. Uskollisuutta viranomaisia kohtaan tapahtui jo 1500-luvulla Kasimovin kaanikunnan ajoilta, jolloin tataarit olivat Moskovan ruhtinaskunnan palveluksessa, ja tämä jatkui Nižni Novgorodin maalla. Samanlaista ajattelua voimme havaita myös tataarien keskuudesta Suomessa⁴⁴ Voimme joillain tavoin nähdä tämän ajattelun sopeutuvan hyvin Suomen omaan kansalliseen identiteettiin Suomen kuuluessa Venäjän keisarikuntaan. Suomalaisia on usein kuvailtu Tsaarin uskollisimpina alamaisina ja jopa tänä päivänä on kuvailtu ajatusmallin johtavan Suomen käyttäytymiseen maailmalla, kuten EU:n mallioppilaaksi kuvailussa. Samoin voimme nähdä Suomen tataarien omassa identiteetissä.

Nämä ajatukset parhaiten voi ehkä parhaiten koota teoksessa Suomen Kansalliset Vähemmistöt, joissa tataareita koskeva osio on kuvailtu silloisen puheenjohtajan toimesta. Tataariyhteisön mainitaan olleen tarvitsematta ulkopuolista apua, olleen esimerkkinä muille muslimiyhteisöille. Yleisesti tataarit kuvataan työteliinä ja yhteisöllisinä. Kappale on jopa otsikoitu: Suomen tataarivähemmistö-täysin integroitunut yhteiskuntaan⁴⁵

Tutkimukset maahanmuuttajista myös tukevat yleisesti ilmiötä, jossa suurin osa maahanmuuttajista tukevan integraatiota. Tutkimuksissa vastaajat usein reagoivat sosiaaliseen diskurssin maahanmuutosta ja vastaavat sosiaalisesti suotavalla tavalla⁴⁶. Haastateltavien muistikuvat myöskin voivat olla osa heidän tiettyjen narratiivien omaksumistaan.⁴⁷

⁴⁴ Tataaridiaspora Suomessa

⁴⁵ Suomen Kansalliset Vähemmistöt s.89

⁴⁶ Maahanmuuttajien akkulturaatioasenteiden yhteys psyykkiseen hyvinvointiin s.38

⁴⁷ Oral History theory

6. PÄÄTÄNTÖ

Suurimmassa osassa käyttämiäni lähteitä suomen tataarien menestystarina on ollut keskiössä ja haastateltavat ovat tunteneet samoin. Etenkin taloudellinen menestys ja yhteisöllisyys nostetaan esille menestyksen avaintekijöistä. Kuitenkin muistelmateoksista ja haastateluista syntyy myös ristiriitaista kuvaa, jota akateemisemmat teokset eivät jaa.

Kulttuurin säilyttäjänä rakenteet onnistuttiin tekemään vahvasti aikansa tarpeita huomioon ottaen. Yhteisön aikuis- ja silloin nuoret jäsenet ovat olleet kuitenkin viime kädessä tyytyväisiä toteutukseen, joidenkin parannusehdotusten ja kritiikin noustessa esiin. On mahdollista sanoa, että juuri yhteisön rakentamiseen käytetty tämä työ on se mikä on pitänyt mahdollisena tähän asti jatkuneen yhteisön säilymisen. Jatkossa haasteita tulee olemaan maallistumisen ohella määrittää suhde muihin tataareihin etenkin Venäjällä ja nuorten toiminnan lisääminen. Yhteisön vanhenemisen haasteet ovat tämän päivän akuuteimpia kysymyksiä.

Suomen tataariyhteisön tutkimus tulevaisuudessa voisi hyötyä mahdollisesti tutkimuksen keskittymisestä vertailevasta pitkäjänteisestä tutkimuksesta muihin Suomen vähemmistöyhteisöihin. Myös vuoden 2023 Toukokuussa ilmestyvää historian oppikirjaa lapsille voi jatkossa analysoida identiteetin rakentamisen näkökulmista. Voimme havaita Suomen tataariyhteisössä paljon samanlaisia piirteitä kuten muissa vähemmistöissä. Kuten muiden vähemmistöyhteisön assimilaatioprosessissa. Kuitenkin yhteisön rakenne on monella tavoin uniikki sillä se luotiin tietyn hetken tarpeisiin. Voimme analysoida yhteisöä nähdä sekä vähemmistöryhmän positiivisia menestystarinaa, huolia yhteisöjen identiteetin vaalimisessa ja menestysnarratiivin rakentamista identiteetin luojana.

7 LÄHTEET

Belayaev, Ramil, *Tataaridiaspora Suomessa: Intergraatioon ja identiteetin säilymiseen liittyvät kysymykset/Tatarskaa diaspora Finlandii: voprosy integracii in sohranenia identicnosti* 2015, Helsingin yliopisto väitöskirja

Bedretdin Kadrya, *Hasan Hamidulla; Tataarikirjailijan elämä*, Suomen Itämainen Seura 2021

Elmgren, Ainur, *CHAPTER 12 Imperial Complicity: Finns and Tatars in the Political Hierarchy of Races* (2022), University of Oulu

Halèn, Harry, *Suomen Tataarit*, Jyväskylä, Suomen Itämainen Seura, 2011, ilmestynyt teoksessa Tugan Tel, toim. Kadriye Bedretdin

Hoegaerts, Josephine, et al. Finnishness, *Whiteness and Coloniality*. Helsinki University Press, 2022.

Hämäläinen, Riku, et al. *Kohtaamisia: Kirjoituksia Uskonnosta, Arjesta Ja Monikulttuurisuudesta*. 1. p. Helsingin yliopisto, 2015

Iskhakov, Salavat. *An Introdution to Mishar history- Teoksesat Mishäärit-Suomen vanha islamilainen yhteisö*, 1996, Toim. Antero Leitzinger

Lakomäki, Sami, et al. *Kolonialismi Suomen Rajaseuduilla*. Gaudeamus, 2022

Luuton, Jorma, Moisio Arto, Daher Okan, *Turkic Languages, Finnish Tatars and the trilingual Tatar-Finnish dictionary*, 2017

Leitzinger, Antero, et al. *Islam Suomessa: Muslimit Arjessa, Mediassa Ja Yhteiskunnassa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2008

Leitzinger, Antero. *Ulkomaalaispolitiikka Suomessa 1812-1972*. East-West, 2008

Leitzinger Antero. *Tataarit Suomessa*, ilmestynyt teoksessa Tugan Tel, toim. Kadriye Bedretdin

Maristo, Joonas, et al. *Aikamme Monta Islamia*. Gaudeamus, 2015

Riihimäki, Juha, (18.3.2013), *Ihmisoikeusaktivisti haluaa parantaa muidenkin vähemmistöjen kuin tataarien asemaa Suomessa*, Helsingin Sanomat <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009411265.html>

Abrams, Lynn 2010. *Oral history theory*. Routledge.

Sommarhem, Heidi. *Maahanmuuttajien akkulturaatioasenteiden yhteys psyykkiseen hyvinvointiin*, Heidi Helsingin yliopisto 2012

Suurtari, Elli, (22.4.2023) *Sotaveteraani Osman Abdrahim, 101, kuollut*, Ilta-Sanomat

Moskeijaan johtanut tie-2012 Suomen Islam-seurakunta-dokumentti

Pyhä Perintö-Järvenpään tataariyhteisö ja moskeija 2014-dokumentti

Vesantola, Satu, (6.12.2020) *Ensimmäinen Nainen*, Helsingin Sanomat <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000007662106.html>

Ali, Ölken. *Tampereen Islamilainen Seurakunta: juuret ja historia; Muazzed Baibulat*, 2004 Jyväskylä